

فصلنامه تخصصی رسانه و خانواده

مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

تابستان ۱۳۹۲، شماره ۷، صفحه ۳۳

رسانه ملی و کرامت اسلامی زن

فریده پیشوایی*

چکیده

موضوع این مقاله بررسی کرامت و جایگاه زن در نگاه قرآن با توجه به نقش رسانه ملی و به ویژه سیما می‌باشد. توجه به نقش کلیدی و حساس زن در خانواده و جامعه، توصیه‌های رهبر معظم انقلاب جهت رسیدن زنان به جایگاه حقیقی و حفظ کرامت انسانی خود و نیز مأموریت مهم سازمان صدا و سیما در مدیریت فرهنگ و افکار عمومی جامعه، ضرورت پرداختن به این موضوع را روشن می‌کند. در این مقاله تلاش شده چالش‌های موجود در رسانه ملی جهت تحقق کرامت انسانی زن بررسی شود. محوریت بعد انسانی زنان، تاکید بر وظیفه‌های اساسی زنان در خانواده در برنامه‌سازی و نیز تشویق به حضور جدی و موثر آنان در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی با توجه به وظایف زن در خانواده و همچنین توجه به تأثیرگذاری زنان در پیشرفت جامعه و تمدن‌سازی در امر برنامه‌سازی و... از راهکارهای پیشنهادی در این زمینه است.

کلید واژگان: کرامت اسلامی، زن، رسانه، تلویزیون

// مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی به دلیل پیوند وضعیت زن و خانواده با حاکمیت گفتمان اسلامی، زن به عنوان نیمی از پیکر جامعه اسلامی و رکن اصلی خانواده، همواره کانون توجه سیاست‌گذاران فرهنگی و رسانه ای بوده است. بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی امام خمینی رحمه الله در بیان نقش کلیدی و محوری زنان در فراز و فرود جوامع انسانی فرمودند: «زن با تربیت صحیح خودش، انسان درست می‌کند و با تربیت صحیح خودش کشور را آباد می‌کند» (صحیفه نور: ج 6: 186) زنان برای ایفای نقش خود به بهترین صورت، نیازمند حفظ کرامتشان در خانواده و جامعه هستند. موضوعی که هرچند در سال‌های اخیر از سوی صاحب‌نظران و منتقدان حوزه مطالعات زن و خانواده بارها یادآوری شده و شاید بحث پیرامون آن تکراری باشد؛ اما به نظر می‌رسد پس از آنکه رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیاناتشان پیرامون بحث سبک زندگی، پرسشی در این باره مطرح کردند، می‌توان بابی تازه برای بررسی مجدد آن گشود. ایشان در بیانات خود فرمودند: «چه کنیم تا زن، هم عزت و کرامت خانوادگی حفظ شود و هم بتواند وظایف اجتماعی خود را انجام دهد؟». (بیانات رهبر معظم انقلاب در سفر به استان خراسان شمالی 23/7/1391) ورود رهبر معظم انقلاب به این مقوله نشان می‌دهد که با وجود همه اظهارنظرها برای حفظ کرامت زن، تا محقق شدن تکریم واقعی زنان در خانواده و جامعه هنوز موانعی وجود دارد که باید با همتی بلند و نگاهی عالمانه از میان برداشته شود. از دیدگاه ایشان جایگاه زن و هویت و شخصیت زن، در جنس خود زن، یک هویت بسیار بالا و با کرامتی است، (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با بانوان فرهیخته حوزوی و دانشگاهی 2/21/1392) که باید جهت تحقق عینی و واقعی آن تلاش شود. خانواده اولین نهادی است که در پرتو آن، زن در جایگاه متعالی خود قرار می‌گیرد و از برکات آن بهره مند می‌شود. تعالی و سربلندی خانواده و جامعه نیز در گرو بزرگداشت جایگاه زن و تکریم او به معنای واقعی است. به فرموده رهبر معظم انقلاب اسلامی مسئله «خانواده» که امروز یک مشکل اساسی در دنیاست، از نحوه نگرش به مسئله زن ناشی می‌شود. (بیانات در دیدار اعضای شورای فرهنگی و اجتماعی زنان و مسئولان اولین کنگره حجاب اسلامی 4/10/1370)

رسانه‌ها به عنوان یکی از مهمترین نهادهای فرهنگی تأثیرگذار در حوزه زن و خانواده، اگر در ارائه الگوی مناسب از تکریم زن مسلمان ایرانی طبق آموزه‌های دینی موفق عمل کنند، در نزدیک کردن زن مسلمان ایرانی به جایگاه واقعی خود کارساز خواهند بود. تحقق این امر نیازمند بازخوانی متون اسلامی در زمینه کرامت و جایگاه زنان و نیز طراحی راهبردهای عملی برای رسیدن به این هدف است. با وجود تلاش‌های زیاد و برخی تولیدات خوب رسانه ملی در حوزه زن و خانواده، به علت فقدان پژوهش‌های دینی ناظر به نیازهای رسانه‌ای، ناکافی بودن نیروهای متعهد و آشنا با مبانی دینی، نبود

نظارت دقیق بر تولیدات نمایشی و احیاناً استفاده از برخی مولفه‌های جذب مخاطب از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، کاستی‌ها یا موانعی در زمینه کرامت بخشی به زنان در برخی برنامه‌ها دیده می‌شود. طبق نظر رهبر معظم انقلاب اسلامی، با وجود اینکه نقش رسانه ملی در کرامت بخشی به زنان موثر و صددرصدی است، در این زمینه نارسایی‌هایی وجود دارد:

حتماً بایستی صداوسیما یک نقش صددرصدی ایفا کند؛ می‌تواند؛ صداوسیما می‌تواند آنچنان فرهنگ‌سازی بکند که زن مؤمن، فعال، مجاهد فی سبیل‌الله، باحجاب، دارای خصوصیات زن اسلامی، در جامعه محترم و مکرم باشد؛ دیگران می‌خواهند عکسش اتفاق بیفتد. بعضی از برنامه‌های صداوسیما متأسفانه در همان جهت خاص دیگران است؛ باید عکس عمل بشود؛ یعنی واقعاً باید صداوسیما صددرصد در خدمت این فکر قرار بگیرد. (بیانات در دیدار جمعی از بانوان فرهیخته حوزوی و دانشگاهی 21/2/1392)

با هدف زمینه‌سازی تحقق این هدف متعالی، این مقاله درصدد پاسخ‌گویی به این پرسش است که چه اشکالاتی در تولیدات رسانه ملی در زمینه کرامت بخشی به زنان وجود دارد و برای رفع آن، راهکارهای پیشنهادی کدامند؟ نگارنده این مقاله تلاش کرده براساس برخی از مهمترین جلوه‌های تکریم زن در قرآن مواردی از چالش‌های موجود در کرامت بخشی به زن در سیما را استخراج و راهکارهایی در جهت برنامه‌سازی در این زمینه ارائه کند. به عبارت دیگر، مقاله به دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش‌هاست:

1. مهمترین مولفه‌های تکریم زن در نگاه قرآنی چیست؟
2. چه موانع و آسیب‌هایی در کرامت بخشی به زن در سیما وجود دارد؟
3. با توجه به پیچیدگی‌ها و ظرافت‌های هنری رسانه ملی، وظایف و مسئولیت‌های آن به عنوان یک نهاد فرهنگ ساز در تبیین جایگاه و کرامت زن مسلمان ایرانی چیست؟
4. راهکارهای تحقق تکریم زن در رسانه ملی کدام است؟

کرامت از ریشه کرم به معنای شرافت و عزت، (قرشی، 1378، ج 6: 103) در مفاهیمی همچون بزرگی، ارجمندی و شرافت دادن به کار می‌رود. (عمید، 1369: ج 2: 1626) منظور از کرامت انسان این است که انسان دارای حرمت است و حق دارد در جامعه به طور محترمانه زیست کند و کسی حق ندارد با گفتار و رفتار خویش حیثیت او را با خطر مواجه سازد.

مراد از تکریم زن در این جا، قرار گرفتن او در جایگاه انسان و رعایت شئونی است که خداوند متعال با توجه به ویژگی‌های جسمی و روحی و ظرافت‌های خلقت او در جنبه‌های شناختی، ارزشی و تکلیفی برایش پیش‌بینی کرده است. جایگاهی که تعالی، کمال، آرامش و امنیت روانی زن را در افق فراتر از ابعاد مادی تصور می‌کند و زمینه‌ساز عروج معنوی و تجلی توانمندی‌ها و کمالات انسانی اوست. روشن است که پیش فرض این نگره، اعتقاد به خلقت هدفمند و حکیمانه جهان هستی است که خالق آن در کنار جنبه‌های مشترک انسانی متناسب با انتظار خاصی که از هر جنس داشته، توانمندی‌ها و استعدادهای متفاوتی به وی عطا کرده است و او را در جایگاهی متمایز قرار داده است. (تشکری، 1381: 168)

// انواع کرامت در قرآن

آیات قرآن کریم دو نوع کرامت برای انسان‌ها بیان می‌کند:

1. کرامت ذاتی: آن است که خلقت انسان به طور تکوینی به گونه‌ای است که قابلیت‌ها و توانایی‌های خاصی به او عطا شده است و به واسطه این ویژگی‌ها، در جایگاهی برتر نسبت به بسیاری از مخلوقات الهی قرار گرفته است. در آیه 70 سوره نساء همه انسان‌ها از این لحاظ مورد تکریم خداوند قرار گرفته‌اند: وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا (اسراء: ۷۰) و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم و آن‌ها را در خشکی و دریا سیر دادیم و از نعمت‌های پاکیزه روزی بخشیدیم و آن‌ها را بر بسیاری از مخلوقات خود برتری دادیم.

در آیه چهارم سوره تین¹ و آیه چهاردهم سوره مومنون² نیز از این که انسان در بهترین نوع خلق شده، سخن به میان آمده است. در آیات دیگر بر این که هر چه در آسمان‌ها و زمین است، برای انسان تسخیر یا برای او آفریده شده، تاکید شده است. (نک: جاثیه: 13) این نوع کرامت، حاکی از عنایت ویژه خداوند به نوع انسان است و همه انسان‌ها از آن برخوردارند، از این رو هیچ کس نمی‌تواند به سبب برخورداری از آن بر موجود دیگری فخر فروشد یا مورد ستایش قرار گیرد، زیرا این کرامت به اختیار انسان ربطی ندارد، بلکه باید خداوند را بر آفرینش چنین موجودی با چنین جایگاهی ستود.

2. کرامت اکتسابی: دستیابی به کمال‌هایی است که انسان در پرتو ایمان و اعمال صالح اختیاری خود به دست می‌آورد. این نوع کرامت برخاسته از تلاش انسان در راه کسب ارزش‌های معنوی و ملاک تقرب در پیشگاه خداوند است. همه انسان‌ها استعداد رسیدن به این کمال و کرامت را دارند، ولی برخی به آن دست می‌یابند و برخی از آن بی‌بهره‌اند. (رجبی، 1381: 156) تفاوت کرامت ذاتی با اکتسابی این است که کرامت ذاتی عمومیت داشته، شامل همه انسان‌ها می‌شود، اما کرامت اکتسابی اختصاص به عده‌ای خاص از انسان‌ها دارد. (واعظی، 1377: 145)

برخی آیات قرآن کریم به کرامت اکتسابی اشاره دارند، مانند:

إِنْ أَكْرَمَكُمُ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَأَكُمُ (حجرات: 13)

همانا گرامی‌ترین شما نزد پروردگار با تقواترین شماست

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَآفٍ خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ (عصر: 2-3)

واقعاً انسان در زیان است، مگر کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کردند و همدیگر را به حق سفارش و به شکیبایی توصیه کرده‌اند.

علی علیه السلام می‌فرماید: بر روی زمین کسی نزد خدای سبحان، کریم‌تر از کسی نیست که مطیع اوامر پروردگار باشد. (تمیمی آمدی، 1342 ج 5، 92)

// جلوه‌های تکریم زنان در قرآن

قرآن کریم، برای زن کرامت و ارزش زیادی قائل شده است و جایگاه ارزشمندی برای او به تصویر کشیده است. روشن است که تبیین کلی جایگاه زن در نگاه اسلامی بحث مفصلی است و در این مقاله مجال پرداختن به همه آن وجود ندارد، به همین جهت به برخی از مهمترین آنها اشاره می‌شود:

// 1. وحدت هویت و بعد انسانی زن و مرد در آفرینش

از دیدگاه قرآن کریم زن و مرد از یک گوهر و سرشت، بدون هیچ گونه برتری از نظر خلقت نسبت به یکدیگر آفریده شده‌اند (جوادی آملی، 1374:

38) و جوهر خلقت زن و مرد از امر واحد است: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ. (نساء: 1) این نکته در آیات قرآن کریم بارها

تکرار شده است: هو الذي خلقكم من نفس واحدة. (اعراف: 189) اوست که همه شما را از يك تن بیافرید و از آن يك تن زنش را نیز بیافرید. و من آیتیه ان خلقکم من أنفسکم أزواجاً. (روم: 21) و از نشانه‌های قدرت اوست که برایتان از جنس خودتان همسرانی آفرید. تعبیر «من نفس واحدة» و «من أنفسکم» در آیات یاد شده، نشان از همین مطلب دارد. (طباطبایی: 1394: 4: 136)

// 2. برابری زن و مرد در کرامت ذاتی

قرآن کریم در داشتن کرامت ذاتی، هیچ فرقی بین مرد و زن نمی‌گذارد، بلکه به طور مطلق می‌فرماید: وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ. (اسراء: 70) ما فرزندان آدم را بسیار گرامی داشتیم. عبارت «بني آدم» تصریح در نوع انسان است که به مرد و زن به صورت تساوی اطلاق می‌گردد در نگاه قرآنی، انسان چه زن و چه مرد، در میان همه مخلوقات عالم در بهترین شکل از نظر صورت و سیرت آفریده شده است: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (تین: 4) هر آینه انسان را در بهترین صورت ممکن آفریدیم.

// 3. برابری زنان با مردان در ایمان و امور عبادی (کرامت اکتسابی)

از دیدگاه اسلام، در عرصه تکامل و رشد معنوی، زن به جهت نقش مهم تربیتی در خانواده می‌تواند و باید به مقامات عالی معنوی برسد. خداوند در آیه 97 سوره نحل به این مضمون اشاره می‌کند: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. (نحل: 97) هرکس از زن و مرد کار شایسته کند و مومن باشد، قطعاً او را با زندگی پاکیزه ای، حیات (حقیقی) می‌بخشیم و مسلماً به آنان بهتر از آنچه انجام می‌دادند، پاداش خواهیم داد. در این نوع کرامت به تعبیر قرآن کریم زن و مرد با یکدیگر برابرند و کرامت و ارزش هر يك از زن و مرد، در دنیا و آخرت، در گرو اعمال و رفتار خوب خودشان می‌باشد. در آیات دیگری از جمله آیه 35 سوره احزاب و آیه 40 و 4 سوره غافر نیز این مفهوم با تعبیر دیگری بیان شده است. طبق این دیدگاه زن می‌تواند بالاترین درجات معنوی را طی کند. بالاترین مقامی که انسان سالک در پی دست یابی به آن است، خلیفه الله شدن است و خلافت به مقام انسانیت مربوط است نه شخص یا صنف خاص و در این مقام انسانی، زن و مرد یکی هستند. بر این اساس زن نیز می‌تواند به مقام خلیفه اللهی برسد و چنانکه زنانی همچون مریم(س)، خدیجه کبری(س) و فاطمه زهرا(س) به مقامات عالی نائل شدند.

// 4. توصیه ویژه در مورد نقش همسری و مادری زنان

قرآن کریم در موارد مختلف بر داشتن رفتاری نیکو با زنان تاکید دارد: وعاشروهن بالمعروف. (نساء: 19) با آنها با نیکی رفتار و زندگی کنید. و حتی در مواقعی همچون جدایی نیز رعایت این مسئله ضروری می‌داند. (طلاق: 2) معروف همان چیزی است که متضمن هدایت عقل و حکم شرع به فضیلت و محاسن خلق نیکو و داشتن رفتار پسندیده در عواطف و احساسات و ادای حقوق و تأمین نیازهای زندگی است. (طبرسی: 1380: 4: 776) در روایات نیز مردان به نیکی کردن و حسن معاشرت با همسرانشان سفارش شده‌اند. 5 سیره عملی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نیز نشان می‌دهد که ایشان در نهایت احترام با زنان به ویژه دختر گرامی شان و همسرانشان رفتار می‌کردند. در قرآن کریم بر نقش مادر و زحمات او در دوران حمل و پرورش فرزند نیز تاکید جداگانه ای صورت گرفته است: 6 7

// 5. رعایت پوشش مناسب و عفت ورزی در برابر نامحرمان

عفت ورزی و رعایت پوشش اسلامی وظیفه شرعی زن است و کرامت انسانی وی نیز در سایه آن تأمین می‌شود. از دیدگاه قرآن کریم حجاب عبارت است از يك نحوه احترام گذاردن و حرمت قائل شدن برای زن که نامحرمان او را از دید حیوانی ننگرند. (جوادی آملی، 1374: 426) قرآن کریم در این باره می‌فرماید: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّلرِّجَالِ مِمَّا ظَهَرَ مِنْكُم مِّنَ الْوَدَّاعِ وَالنِّسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ. (احزاب: 59) ای پیامبر به زنان و دختران و به زنان مومن بگو: پوشش‌های خود را بر خود فروتر گیرند. این برای آنکه شناخته نشوند و مورد آزار قرار نگیرند (به احتیاط) نزدیک‌تر است. در این آیه شریفه علت و فلسفه ضرورت حجاب، شناخته نشدن و در امان ماندن از آزار و اذیت بیان می‌شود. آنجا که آدم و حوا به سبب عدم اطاعت از سفارش الهی دچار برهنگی شدند، آیات شریفه حکایت از دور شدن آن دو از شأن و منزلت انسانی و به عبارت دیگر نزول از درجه کرامت دارد (نک: اعراف 20 - 24) و گویای این مطلب است که پوشیدگی و عفت به معنای داشتن کرامت و ارزش است.

// 6. به رسمیت شناختن مالکیت شخصی و تأیید فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی زنان

قرآن کریم همانطور که مردان را در نتایج کار و فعالیت شان صاحب حق می‌داند، استقلال اقتصادی زنان را به رسمیت می‌شناسد: لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ. (نساء: 7) برای مردان، از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان از خود بر جای می‌گذارند، سهمی است و برای زنان نیز، از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان می‌گذارند، سهمی خواه آن مال، کم باشد یا زیاد؛ این سهمی است تعیین شده و پرداختنی. علاوه بر آزادی اقتصادی زن در اموال خود، اسلام برای زن مهریه 8 (نک: مطهری، 1376: 235 و 236) و نفقه (همان: 260 و 261) قرار داده است. همچنین در اسلام هیچ منعی برای شرکت زنان در مسائل اجتماعی و در فعالیت‌های گروهی مانند شهادت دادن، حق امر به معروف و نهی از منکر و... وجود ندارد: وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ. (توبه، 71) مردان مؤمن و زنان مؤمن برخی بر برخی ولایت سرپرستی دارند. به معروف یکدیگر را امر می‌کنند و از منکر باز می‌دارند و نماز می‌گذارند و زکات می‌دهند و از خدا و پیامبرش فرمان می‌برند، خدا اینان را رحمت خواهد کرد، خدا پیروزمند حکیم است البته اسلام حضور زن در اجتماع را مشروط بر حفظ حجاب و پوشش کامل او و حفظ حریم محرم و نامحرم و عدم اختلاط با مردان دانسته است و

این به معنی محدود کردن زن نیست. به عبارت دیگر اسلام با حضور اجتماعی زن مخالف نیست؛ بلکه با بی‌بندوباری و بی‌پروایی و بی‌عفتی اجتماعی مخالف است. حجاب در اسلام به معنی حضور تحت شرایط معین است.

// چالش‌های تکریم زنان در رسانه ملی (سیما)

به تعبیر بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی، اهمیت رادیو و تلویزیون بیشتر از همه وسایل ارتباط جمعی است و باید تمام اقشار ملت با این دستگاه‌ها تربیت شوند. (موسوی خمینی، 1361: 5: 203) در جامعه ما بیش از اکثر جوامع دیگر از رسانه ملی انتظار می‌رود به مسائل فرهنگی تربیتی توجه کند. یکی از اهداف و اولویت‌های تولید و تأمین برنامه گروه خانواده، حفظ و گسترش منزلت زن در جامعه اسلامی است. (مرکز طرح و برنامه‌ریزی سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، 1384: 72) در این راستا گرچه تلاش دست اندکاران رسانه ملی همواره در جهت ارائه تصویری مطابق با آموزه‌های دینی و جاربوی موازین شرعی از زن و خانواده بوده و در این زمینه تولیدات خوبی نیز صورت گرفته است، اما به دلیل اهمیت و حساسیت و ظرفیت‌های خاص این موضوع، به برخی چالش‌های برنامه‌های سیما در حوزه زن با توجه به کرامت و جایگاه قرآنی وی اشاره می‌شود:

// 1. فقدان الگوی مناسب و مطلوب زن مسلمان ایرانی

الگوی مناسب شخصیت زن، نخستین و مهم‌ترین پیش‌نیاز برای هرگونه برنامه‌ریزی و اصلاح وضعیت جامعه زنان به سمت نقطه‌های مطلوب است و تا زمانی که این امر تحقق نیابد، هرگونه تلاش در این زمینه با رکود و ایستایی مواجه خواهد شد. از سوی دیگر پس از دست‌یابی به الگوی شخصیت زن در اسلام، این پرسش مطرح است که با شرایط حاکم بر جامعه و کشور چگونه می‌توان به اجرای این ارزش‌ها و آرمان‌ها پرداخت. (سبحانی، 1385: 141) طبیعی است که این نیاز در حوزه برنامه‌سازی نیز وجود دارد. ارائه الگوهای کلیشه‌ای، غیر واقعی و دور از دسترس بودن الگوهای مثبت ارائه شده از زنان در برنامه‌ها می‌تواند ناشی از این کمبود باشد.

// 2. به کارگیری جذابیت‌های ظاهری و جنسی زنان و عدم توجه به ارزش‌های انسانی و اخلاقی به عنوان عامل جذابیت

یکی از جذاب‌ترین و پرکشش‌ترین تمایل‌های انسانی - بنابر ساختار طبیعی و خلقت وی - جذابیت‌های جنسی است. استفاده از این ابزار جذب در رسانه‌های خارجی به ویژه فیلم‌های غربی از ظریف‌ترین و پنهان‌ترین شکل آن تا سرحد ابتذال بر کسی پوشیده نیست. پس از پیروزی انقلاب اسلامی تحولات اساسی در کشور ما در نگرش به این مسئله به وجود آمد، با این حال گاهی به شکلی ظریف و غیرمحسوس از این ابزار جذب بهره‌برداری می‌شود و حضور زنان زیبا و جذاب در نقش‌های مختلف به همراه پوشش‌های متنوع از نظر رنگ و مدل و گاه با طرح مضامین عشقی در برنامه‌های نمایشی دیده می‌شود. علاوه بر این، استفاده از جذابیت زنان در پیام‌های بازرگانی نیز تا حدی رواج یافته و کم و بیش دیده می‌شود. این نوع نگاه ابزاری به زن در حقیقت با شخصیت انسانی زن، روح عفاف و کرامت او در تعارض کامل است و معمولاً نشأت گرفته از این نگرش است که اصل، جنب مخاطب به هر قیمت است و جاذبه جنسی از همه ابزارها برای جذب مخاطب ارزان‌تر و سهل‌تر است. (پیشوایی، 1386: 38) همچنین در تولیدات نمایشی به نظر می‌رسد توجه به زیبایی‌های ظاهری زنان بر بازی هنرمندانه و تکنیکی آنها غلبه دارد. (محبی، 1380: 138) این در حالی است که بسیاری از ویژگی‌ها و خصائص عاطفی زنان مانند محبت مادری یا فداکاری برای حفظ خانواده، تربیت فرزندان و کمک به موفقیت شوهران، قابلیت تبدیل شدن به محور جذابیت فیلم و سریال را دارند و البته این مسئله نیازمند خلاقیت و ابتکار هنرمندان است.

// 3. ترویج روحیه رفاه طلبی و مادی‌گری

اصالت دادن به رفاه و آسایش زندگی، در برنامه‌ها آثار نامطلوبی بر نهاد خانواده بر جای می‌گذارد. به طور مثال روحیه رفاه‌زدگی و آسایش طلبی منجر به کاهش تعداد فرزندان می‌شود که در نتیجه کشور با بحران جمعیتی مواجه خواهد شد. البته این مسئله عوامل مختلفی دارد ولی یکی از زمینه‌های ذهنی همسرانی که در زندگی به آوردن یک یا دو فرزند اکتفا می‌کنند، اصالت دادن به رفاه و افراط در این باره است. ترویج روحیه رفاه‌زدگی و آسایش طلبی، انسان را از یاد خدا و عبودیت و رسیدن به کمالات معنوی غافل می‌سازد و حال آنکه هدف نهایی انسان در این دنیا این نیست که از هر گونه سختی فرار کند و رفاه را سرلوحه تلاش خود قرار دهد. نگاه افراطی و تک‌بعدی به زندگی مادی و قائل شدن نقش بیش از حد برای مادیات در تأمین آرامش خاطر انسان، پی‌آمدهای منفی به دنبال دارد. چرا که هر گاه انسان با تکیه به علل مادی خود را غنی می‌یابد، غرور خطرناکی نسبت به داشته‌هایش پیدا می‌کند و نسبت به خداوند احساس بی‌نیازی می‌کند: کَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَإِغْفَىٰ أَلَمْ يَرَأَ أَنَّهُ اسْتَفْغَىٰ (علق: 6-7) نه این طور نیست، یقیناً این انسان طغیان و سرکشی می‌کند، گاهی که خود را بنیاز بنگرد.

علاوه بر این، وقتی چنین فردی راه افزایش روزی را به روی خود را بسته می‌بیند، به طور کلی ناامید می‌شود. (عباسی، 1392: 91) در حالی که قرآن کریم و روایات بر مسئله اعتماد و تکیه بر خداوند به ویژه در کسب رزق و روزی تأکید کرده‌اند: مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ. (طلاق: 2 و 3) هر کس از خدا پروا کند، [خدا] برای او راه خروج از مشکلات را قرار می‌دهد و از جایی که حسابش را نمی‌کند، به او روزی می‌رساند.

// 4. تشویق زنان به مصرف و تجمل‌گرایی و دور کردن آنان از کسب کرامت‌های اکتسابی

از جمله ارزش‌هایی که در دهه‌های اخیر رسانه‌های غربی آن را در میان مردم اشاعه می‌دهند، ترویج مصرف‌گرایی به سبک دنیای سرمایه‌داری است. تبلیغات متعدد و متنوع که توسط روان‌شناسان و سازندگان تیزرهای تبلیغاتی برای داشتن حداکثر تأثیر در مخاطب ساخته می‌شوند، به دنبال اقناع افراد به ویژه زنان برای خرید کالا یا خدمات خاص و تغییر نگرش و انتخاب سبک زندگی خاص هستند تا از طریق ایجاد نیاز کاذب در مخاطبان، محصولات صنعتی خود را به فروش برسانند. حجم گسترده تبلیغات بازرگانی در مورد کالاهای مختلف به ویژه کالاهای لوکس خانگی و جلوه دادن آنها به عنوان کالاهای ضروری، زیبا و مفید برای زندگی و ایجاد رغبت شدید در زنان از طریق تیزرهای بسیار جذاب، از مصادیق ترویج مستقیم مصرف‌گرایی است که روش وارداتی ویرانگر غربی است. علاوه بر این پیام‌های بازرگانی مستقیم، نمایش مکرر ویلاها و آپارتمان‌های بسیار شیک، همراه با دکورها و اثاثیه‌های خیره‌کننده در فیلم‌ها و سریال‌ها در ترویج مصرف‌گرایی و روآوردن به زندگی تجملی تأثیر

دارد و بهتر است چنین صحنه‌هایی برای نقش‌های منفی در نظر گرفته شود، تا از آثار سوء آن کاسته شود. (موسسه تحقیقاتی و فرهنگی مفید، 1383: 184)

5. // ترویج افراطی اشتغال زنان و غفلت از نقش‌های خانگی

// راهکارهای پاسداشت تکریم زنان در رسانه ملی

// 1. بازخوانی جایگاه و کرامت زن درگفتمان اسلامی

2. تدوین الگوی جامع برنامه‌سازی در موضوع زن و خانواده با رویکرد ایرانی - اسلامی

3. // تأکید بر نقش مهم زن در جامعه و تمدن سازی

به طور کلی زنان هر قومی در شکل گیری تاریخ، تمدن و فرهنگ آن قوم نقش موثر دارند و بر همین اساس بنیانگذار کبیر انقلاب می‌فرمایند: سعادت و شقاوت کشورها بسته به وجود زن است. (صحیفه نور: 15: 160) همچنین رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌فرمایند: مسئله زن؛ یکی از اساسی‌ترین مسائل هر تمدن، هر جامعه و هر کشوری است. (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از بانوان فرهیخته 1/3/90) از منظر اسلام، زنان می‌توانند علاوه بر ایفای نقش پرارزش همسری و مادری در خانواده، در تمامی امور جامعه نیز نقش آفرین باشند. در این دیدگاه، یکی از تکالیف زنان، همچون مردان، اصلاح جامعه است. رهبر انقلاب اسلامی، در این باره می‌فرمایند: در عرصه‌های اجتماعی، سیاسی، علمی و دیگر فعالیت‌ها، زنان مسلمان، همانند مردان، حق دارند با توجه به شرایط زمانی، به وظایف خود در قبال جامعه عمل کنند. زنان، همانند مردان، موظف هستند تا در جامعه حضور یابند، تا دردهای جامعه را درک کرده و در درمان آنها بکوشند. (بیانات رهبر معظم انقلاب در کنفرانس زنان و بیداری اسلامی، 28/4/1391) البته روشن است که زن در تمدن اسلامی، بیش از آن که جلوه و تکلیف بیرونی داشته باشد، درخانه حضور داشته و به اجرای سیاست‌های تربیتی در خانواده همت گماشته و با تأمین پشتوانه امنیت، آرامش و استحکام خانواده، هر زمانی که نیاز به حضور و ظهور در صحنه‌ها و میادین اجتماعی را احساس کند، همپای مردان به وظیفه خود عمل خواهد کرد.

// 4. آگاه‌سازی نسبت به جایگاه زن و خانواده و بحران‌های موجود در جوامع غربی

یکی از مهم‌ترین علل و عوامل آسیب‌های اجتماعی در موضوع زنان و خانواده، وجود فاصله میان الگوهای بومی و اسلامی با حاکمیت گفتمان نظام سرمایه‌داری در حوزه مسائل جنسیتی (زنان و خانواده) است. اقتدار این گفتمان در مجامع علمی و محافل رسانه‌ای به گونه‌ای است که امکان طرح دیدگاه‌های رقیب را در عمل منقّی می‌سازد و این تصور را دامن می‌زند که گویی دیدگاه دیگری درباره مسائل جنسیتی بیرون از پارادایم نظام سرمایه‌داری مطرح نیست. در گفتمان حاکم بر جوامع غربی، زن از انسانی با ویژگی‌های متعالی به کالای جنسی سودآور، مشتری محصولات رنگارنگ صنایع بهداشتی، آرایشی، پوشاک جهان سرمایه داری و ابزاری برای عرضه و فروش هر چه بیشتر کالاهای تولیدی شرکت‌های بزرگ ملی و فراملیتی بدل شده است.

زمینه‌سازی صدا و سیما برای از بین بردن اقتدار گفتمان نظام سرمایه‌داری در حوزه مسایل زنان و خانواده باید به دو صورت شکل گیرد: اول، بیان چالش‌های عینی و آسیب‌های اجتماعی زنان در کشورهایی که به عنوان پایگاه اصلی نظام سرمایه‌داری مطرح‌اند. تبعیض‌های جنسیتی، آمار بالای سقط جنین، تجاوز، ناامنی و... بخش‌هایی از واقعیت‌های کشورهای غربی در حوزه مسائل مربوط به زنان و خانواده است که طرح عالمانه آن‌ها در رسانه‌ها می‌تواند به کاهش اقتدار گفتمانی نظام سرمایه‌داری در این حوزه بیانجامد. بی‌شک تبیین برخی بحران‌هایی که امروز جهان غرب در عرصه مباحث زن و خانواده با آنها روبروست، برای تجربه‌اندوختی، ترسیم آینده روشن و پیشگیری از بحران‌های مشابه آن در ایران و جلوگیری از تأثیرگذاری تبلیغات جذاب و فریبنده رسانه‌های غربی و تشویق به همسان‌سازی با آنان، قابل توجه است. بحران‌هایی نظیر بحران اخلاقی (پورنوگرافی، روسپی‌گری)، بحران خانواده (کاهش میزان ازدواج رسمی، خانواده‌های تک والدینی، خانواده‌های بدون فرزند، افزایش طلاق، از بین رفتن نقش تربیتی پدران، خشونت علیه زنان و بحران هویت زنانه و...). (نک: شفيعي سروسناني 1390: 75 - 96) رسانه ملی باید این بحران‌ها را به خوبی برای مخاطبان خود تبیین کند تا ناکارآمدی الگوی غربی برای سامان دهی مباحث حوزه زن و خانواده آشکار شود. دوم، انجام بحث‌های نظری درباره نگاه‌های متفاوت اسلام و غرب به مسئله زنان است که هم اکنون البته به صورت محدود در برخی از شبکه‌های سیما مانند شبکه قرآن در قالب میزگرد و گفتگو ارائه می‌شود و تأثیرگذاری آن بر طبقه نخبگان و فرهیختگان قابل توجه است، اما باید تلاش شود به صورت یک روند برنامه‌سازی و در قالب‌های نمایشی نیز ارائه شود تا برای عموم مخاطبان قابل استفاده باشد. گفتمان‌سازی و همراه کردن افکار عمومی و ادبیات عامه و خاصه جهت بهبود و اصلاح تفکر درباره جایگاه و کرامت زن باید در افق دید برنامه‌سازی قرار گیرد.

// 5. الگوسازی جهت ارزشمندی و تکریم نقش همسری زنان

یکی از عوامل مهم تحقق کارکردهای خانواده و تعالی آن، پذیرش نقش همسری توسط زنان است. آموزه‌های اسلامی نیز بر تقویت و حفظ نقش همسری زنان و اخلاق محوری بین همسران تأکید بسیار دارند. از این‌رو تلاش رسانه ملی، باید در جهت ارائه الگوهای رسانه‌ای و هنری در جهت تکریم نقش همسری زنان با هدف توسعه و تقویت آن باشد. ضمن آنکه تخریب نقش همسری زنان نیز نباید به هیچ بهانه‌ای دستمایه برنامه‌سازی قرار گیرد. همچنین رسانه ملی با استفاده از کارکرد الگودهی می‌تواند تصویر مناسب از حضور زنان در خانه نمایش دهد و امتیازات این مسئله را تبیین کند و نقش ارزشمند همسری زن را در رشد همگانی و هماهنگی اعضای خانواده را به تصویر بکشد. به عنوان مثال نشان دهد که زنان از فرصت‌های موجود در خانه بودن بهترین استفاده را می‌برند؛ فرصت‌هایی نظیر آرامش محیط خانه که موجب آرامش خاطر همسر و فرزندان می‌شود، انجام مدیریت امور خانه، وقت کافی برای عبادت و ذکر، وقت کافی برای مطالعه و تفکر، وقت کافی برای تربیت لحظه به لحظه فرزندان، توجه دائمی به تغییرات روحی و روانی آنان و گفت و گوی مفرح با آنها و در نهایت امکان مشارکت در فعالیت‌های مردمی، امداد و کمک رسانی؛ (علاسوند: 1389: 100)؛ مواردی است که به خوبی قابلیت طرح در رسانه ملی را دارند.

// 6. توجه به نقش مهم مادری در خانواده در تولیدات نمایشی

از دیدگاه اسلامی یکی از مهم‌ترین وظایف زنان در خانواده مسئولیت خطیر مادری است و زن موفق، زنی است که بتواند در ایفای نقش همسری و مادری موفق باشد. به تعبیر رهبر معظم انقلاب اسلامی: زن بودن، برای زن یک نقطه امتیاز است، یک نقطه افتخار است. این افتخاری نیست برای زن که او را از محیط زنانه، از خصوصیات زنانه، از اخلاق زنانه دور کنیم. خانهداری را، فرزندداری را، شوهرداری را ننگ او به حساب بیاوریم. فرهنگ غربی خانواده را متلاشی کرد. امروز یکی از مشکلات بزرگ دنیای غرب، متلاشی شدن خانواده‌هاست. (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی زنان و بیداری اسلامی ۱۳۹۱/۰۴/۲۳) جز گروه‌های انکبی از فمینیست‌ها همگان بر ارزشمندی نقش مادر در تربیت فرزند تأکید می‌کنند، قداست و اهمیت نقش مادری از گذشته تا امروز به عنوان قابلیت ویژه زنان تعریف شده است. رهبر معظم انقلاب می‌فرمایند: مسئله مادری، مسئله همسری، مسئله خانه و خانواده، مسائل بسیار اساسی و حیاتی است. در همه طرح‌هایی که ما داریم، بایستی «خانواده» مبنا باشد. (بیانات در دیدار اعضای شورای فرهنگی و اجتماعی زنان و مسؤولان اولین کنگره حجاب اسلامی ۱۳۷۰/۱۰/۰۴) از سویی دیگر تعارض فردیت زنان با از خودگذشتگی بر اثر وظیفه مادری موضوعی است که همواره مورد توجه بوده است، اما امروزه این حقیقت پذیرفته شده است که هیچ جایگزینی برای محبت مادر وجود ندارد و هیچ پرورشگاهی جبران کننده احساس، عاطفه، آرامش، نیربخشی و سایر کارکردهای روانی و عاطفی آغوش مادر نیست.

اجتناب ناپذیر بودن اشتغال زنان در جامعه و آثار مثبت آن، از يك سو و وظیفه مهم مادري از سوي ديگر، فراهم آوردن تمهيدات لازم جهت رفع پي آمدهاي منفي ناشي از آن را ضروري مي‌نمايد. بنابر اين، در برنامه‌هاي رسانه ملي نبايد اشتغال زنان بر وظیفه مادري زن غلبه كند. هر چند رسانه ملي در توليدات نمايشي الگويي انتقادي يا مخرب از نقش مادري ارائه نمي دهد، اما حجم كم نمايش الگويي از مادران داراي كودك به خصوص در سنين نوزادي و خردسالي، مي‌تواند نقش مادري را به حاشيه براند. (ماهنامه حوراء، 1388، 32) اين رويه به ويژه با طرح افزايش مواليد و مقابله با تهديد كاهش جمعيت نيز در تناقض است. توجه به كارکرد آموزشي رسانه ملي، تهيه برنامه‌هاي نمايشي با هدف آموزش شيوه‌هاي مراقبت از نوزاد و راه‌هاي نگهداري از كودك به زوج‌هاي جوان در اين راستا مي‌تواند مفيد باشد.

// 7. تشويق به حضور جدي و موثر زنان در جامعه با حفظ رسالت آنان در خانواده

نقش بي‌بديل زنان در رشد جامعه در ابعاد گوناگون فرهنگي، اقتصادي و اجتماعي بر كسي پوشيده نيست. از اين رو، فراهم ساختن زمينه حضور مناسب زنان در جامعه در عرصه‌هاي سياسي و اجتماعي و بيان نقش رفيع زن مسلمان در جامعه، با تاكيد بر رسالت اصلي زن در خانواده و در قبال همسر و فرزندان، از وظايف مهم رسانه ملي است. رهبر انقلاب مي‌فرمايند: نگذاريد حضور نمايان زنان فعال در جبهه انقلاب كم‌رنگ بشود؛ جبهه انقلاب، زنان كارآمد و فعال و زبان‌آور و نويسنده و عالم و دانشمند بمراتب بيشتر دارد؛ خانمهايي كه اهل قدامند، اهل فكرند، اهل نگارش و نويسندگي‌اند، اهل سخن گفتن‌اند، اهل فكر دادن‌اند، صحنه انقلاب و دفاع از انقلاب را خالي نگذارند. (بيانات رهبر معظم انقلاب در ديدار با 21/2/1392 بانوان فرهيخته حوزوي و دانشگاهي) با پيروي از انقلاب اسلامي زنان شجاع و آگاه و مقاوم و صبور ايران، در دوران انقلاب، در همه ميدان‌ها، حضوري فعال داشتند. اما به تاكيد رهبر معظم انقلاب نقش زنان در انقلاب، يك نقش تعيين‌كننده بود؛ در جنگ، يك نقش تعيين‌كننده بود؛ در دوران آينده هم نقش شان ان‌شاءالله تعيين‌كننده خواهد بود؛ به شرطي كه ما اين جهات ارزشي را در زن رعايت كنيم. اينهاست كه تاثيركننده و تضمين‌كننده اين آينده است. (بيانات در ديدار اعضاي شوراي فرهنگي و اجتماعي زنان و مسؤولان اولين كنگره حجاب اسلامي 4/10/1370)

حضور زن در جامعه كه مستلزم ارتباط گسترده با مردان نامحرم و اختلاط دايمي و غير ضروري آنها با جنس مخالف باشد، از منظر آموزه‌هاي اسلامي شيوه صحيحي نيست و همان گونه كه تجربه نشان داده است اين امر نه تنها موجب پيدايش ناهنجاري‌هاي اجتماعي مي‌شود بلكه شخصيت انساني زن را بازيچه هوس راني قرار مي‌دهد. بر اين اساس الگوهائي كه در سطح كلان براي تنظيم شكل حضور زن در جامعه در رسانه ملي طراحي مي‌شود، بايد مبتني بر اين دو ويژگي باشد: نخست اينكه مسئوليت‌ها و وظايف متناسب با ويژگي جسمي، روي و جاگاه خانوادگي زن به او سپرده شود و ديگر اينكه شكل و قالب حضور وي در اجتماع سالم و منطقي باشد (موسسه تحقيقاتي و فرهنگي مفيد: 341 و 342)

در واقع بايد با معرفت افزايي و واقف‌نگري هرگونه تزامم بين عرصه‌هاي حضور اجتماعي زنان با خانواده كاسته شود و رشد علمي اجتماعي زنان به عنوان سرمايه‌اي در خدمت خانواده و در نتيجه جامعه قرار گيرد.

// 8. تاكيد بر آراسته شدن زنان به مكارم و فضايل اخلاقي و ارزش‌هاي اسلامي (كرامت اكتسابي)

هدف نهايي از خلقت انسان دستيابي به كمالات معنوي و پيمودن درجات رشد و تعالي روح و رسيدن به مرحله قرب الهي الله است. زن مي‌تواند به مقام خليفه الهي برسد. قرآن كريم، كمالات معنوي را ناظر به مقام انسانيت مي‌داند و آن مقام، منزله از تمايز جنسيتي است. آيت ... جوايي آملی بر اين كه خليفه الهي به جنس ارتباط ندارد، چنين استدلال مي‌كنند: سلامت معنوي و ارزش‌ها مربوط به قلب و جان است و اين دو نه مذكرند و نه مونث. در رسيدن انسان به حيات طيبه فقط دو چيز نقش دارند: حسن فعلي به نام عمل صالح و حسن فاعلي كه همان مومن بودن روح است؛ خواه مذكر باشد، خواه مونث. (جوايي آملی، 1374: 75) با توجه به نقش حساس تربيتي زنان در خانواده و جامعه، يكي از وظايف مهم رسانه ملي اطلاع رساني و تبليغ به شيوه‌هاي جذاب و هنري براي دستيابي زنان به كمالات برتر انساني است. البته در طرح اين موضوع نبايد تنها از قالب‌هاي گفتگو يا بحث‌هاي كارشناسي كه از نظر برنامه‌سازي بسيار ساده و كم هزينه محسوب مي‌شوند، استفاده كرد. اين قالب‌ها، بيشتر در ارتباط‌ها و آموزش‌هاي رو در رو و حضوري مناسب و موثر اند، تا ارتباط‌هاي رسانه‌اي. علاوه بر اين به كارگيري ابعاد احساساتي و عاطفي و ترسيم زيبايي‌هاي رشد معنوي و عرفاني و نيز لذاتي كه نگرش معنوي براي انسان به ارمغان مي‌آورد، به شكل هنرمندانه و مطابق با گرايش فطري انسان مي‌تواند راهگشا باشد. همچنين شناخت دقيق مسائل و مشكلات واقعي زنان ايراني در راه رسيدن به رشد و تعالي انساني و يافتن راه حل‌هاي مبتني بر ارزش‌هاي اسلامي و فرهنگ ايراني از ديگر اقدامات رسانه ملي در اين زمينه است.

// 9. باور به وجود تفاوت بين زن و مرد و تقويت ويژگي‌هاي زنانه

بدون شك بين زن و مرد از لحاظ گوناگون تفاوت وجود دارد و اين تفاوت جنسيتي، مورد تاكيد و تأييد اسلام نيز قرار گرفته است و بر استمرار اين تفاوت‌ها، بيش از همه در نهاد خانواده تاكيد شده است. رهبر معظم انقلاب مي‌فرمايند: ما زن را در جنسيت خودش - همان‌جور كه هست، زن واقعي، مؤنث واقعي - بشناسيم، و ببينيم چه ارزشهائي مي‌تواند اين فرد متعلق به اين جنس را يا اين جامعه اين جنس را رشد بدهد و تعالي ببخشد؛ اين نگاه، نگاه درست است. (بيانات در ديدار جمعي از بانوان فرهيخته حوزوي و دانشگاهي 21/2/1392) اما هرگز نمي توان اين تفاوت‌ها را كمبود و نقص براي يك جنس و برتري براي جنس مخالف برشمرد. به عبارت ديگر، تفاوت‌هاي زن و مرد تناسب است نه نقص و كمال، قانون خلقت با اين تفاوت‌ها تناسب بيشتري بين زن و مرد كه قطعا براي زندگي مشترك ساخته شده‌اند به وجود آورده است (مكارم شيرازي، 1374، 3: 336 و 337)

به همين دليل واگذاري مشاغل سنگين و مشقت بار بر دوش بانوان و كشاندن آن‌ها به عرصه‌هاي زيان بار و پرخاطر با نقش جنسيتي آنان تناسب ندارد. رسانه ملي بايد زمينه‌هاي مشاركت زنان را در حوزه‌هايي كه با لطافت طبع و ظرافت روحي آنان تناسب دارد، فراهم كند و راه را بر توسعه تفكر تبعيض‌آلود، بي‌منطق و خشك كه با بي‌پروايي هر نوع اختلاف در جسم و روح زن و مرد را منكر شده و شعار يكسان‌سازي در همه عرصه‌ها را سر مي‌دهد، مسدود نمايد. به فرموده رهبر معظم انقلاب گفتمان غربي در مورد زن اجزاء گوناگوني دارد، يكي از آنها مردواره كردن زن، يعني زن را متشبه به مرد قرار دادن است. مردواره كردن زن؛ يعني به دنبال اين بودند كه مشاغل گوناگوني كه با ساخت جسمي و عصبي و فكري مرد سازگارتر است را بكشاندند به سمت بانوان و زنان، و اين را يك افتخار براي زن و يك امتياز براي زن قرار بدهند (بيانات در ديدار جمعي از بانوان فرهيخته حوزوي و دانشگاهي 21/2/1392)

تبیین شايسته و منطقي از مفهوم برابري بين زن و مرد بر اساس حقوق و تكاليف واقعي آنها كه در آيات و روايت‌ها بدان اشاره شده در اين زمينه راهگشا است.

قرآن کریم، برای زن کرامت و ارزش ویژه ای قائل شده است. وحدت هویت و بعد انسانی زن و مرد در آفرینش، برابری زن با مرد در کرامت ذاتی، برابری زنان با مردان در ایمان و امور عبادی (کرامت اکتسابی)، توصیه در مورد زنان در نقش همسری و تاکید بر لزوم احترام به مادر، از جمله شواهد این مدعا است. از سوی دیگر به جهت کارکرد آموزشی و الگودهی رسانه‌ها امروزه یکی از حوزه‌های تأثیرپذیر از سوی رسانه‌ها، حوزه زن و خانواده است. در کشور ما وضعیت زنان و خانواده با حاکمیت گفتمان اسلامی پیوند دارد و زن به عنوان نیمی از پیکر جامعه و رکن اصلی خانواده، همواره کانون توجه اندیشمندان و متفکران جامعه اسلامی بوده است. در این میان رسانه ملی به عنوان یک نهاد فرهنگ‌ساز که تحت حاکمیت اسلامی قرار دارد، کارکردهای ویژه‌ای از جمله بسترسازی و فراهم کردن زمینه‌های لازم جهت رسیدن زن به جایگاه واقعی که چارچوب آن در آموزه‌های دین مبین اسلام مشخص شده دارد و بدیهی است که برای رسیدن به این هدف راهبردهایی را در پیش گیرد. از جمله این راهبردها می‌توان به توجه به بعد انسانی زن، الگوسازی جهت تبیین اهمیت و تکریم نقش همسری زنان، باور به وجود تفاوت بین زن و مرد و تقویت ویژگی‌های زنانه، باور و تشویق به حضور جدی و موثر زنان در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی در کنار توجه به وظیفه مادری در خانواده، اشاره کرد. سایر پیشنهادها:

- تعریف و تبیین ویژگی‌ها و مولفه‌های الگوی زن مسلمان ایرانی - اسلامی؛
- تنظیم و تدوین سیاست‌های کوتاه مدت و بلند مدت برنامه‌سازی در رسانه ملی مطابق با جایگاه و کرامت زن در اسلام؛
- برگزاری نشست و گردهمایی برای دست اندرکاران تولید برای تبیین برنامه‌سازی در حوزه زن و خانواده؛
- ایجاد هماهنگی بین برنامه سازان و جلوگیری از تعارض و دوگانگی در ارائه الگو از زن مسلمان ایرانی؛
- استفاده از کارشناسان و متخصصان در رشته مطالعات زن و خانواده در اتاق فکر برنامه‌سازی؛
- توجه به نیازسنجی و مشکلات مطرح در جامعه در حوزه زنان؛
- تقویت نگرش صحیح به جایگاه زنان و توجه دقیق به قرار گرفتن دو جنس زن و مرد در کنار هم در برنامه‌ها؛
- روشن ساختن خط قرمزها و مشخص کردن مرز بین زنان و مردان در جامعه مانند رعایت حجاب و عفت ورزی؛
- توجه به نیازهای حقیقی و فطری زنان در محیط خانواده برای استحکام بنیان این نهاد؛
- توجه به نقش طراز اول زنان در تعلیم و تربیت فرزندان و ساختن همسران ایثارگر و فداکار برای تعالی جامعه و رسیدن به آرمان‌ها؛
- ممانعت از تفرج و خودنمایی و مصرف زدگی و مدپرستی بانوان و جلوگیری از سرگرم شدن آنان به امور پست و مادی؛

// منابع

// الف) کتاب‌ها

- اعزازي، شهلا (1353). خانواده و تلویزیون، گناباد: مرنديز
- پیشوایی، فریده و مریم رضایی (1386). حجاب و عفاف در سیما؛ آسیب‌ها و راهکارها، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما
- تشکری، زهرا (1381). زن در نگاه روشنفکران، قم، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان
- تمیمی آمدی، عبدالواحد (1342). غررالحکم و درر الکلم، تهران: دانشگاه تهران
- جوادی آملی، عبدالله (1374). زن در آینه جمال و جلال، بی‌تا: رجا
- دادگران، سیدمحمد (1374). مبانی ارتباط جمعی، تهران، فیروزه،
- رجبی، محمود (1381). انسان شناسی، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
- سازمان مدارك فرهنگی انقلاب اسلامی (1369). صحیفه نور (مجموعه رهنمودهای امام خمینی رحمه الله)، تهران
- سبحانی، محمدتقی (1385). الگوی جامع شخصیت زن مسلمان، قم: دفتر مطالعات تحقیقات زنان
- شفیعی سروستانی، ابراهیم (1390). زن؛ نظام سلطه و رسانه‌ها، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما
- طباطبایی، سید محمدحسین (1394 ق). میزان فی تفسیر القرآن، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات
- طبرسی، فضل بن الحسن. (1380). مجمع البیان فی تفسیر القرآن. ترجمه و تحقیق: علی کریمی. تهران، انتشارات فراهانی
- عمید، حسن. (1369). فرهنگ فارسی عمید. تهران: امیر کبیر
- قرشی، سید علی اکبر. (1378). قاموس قرآن. تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ هشتم
- مطهری، مرتضی. (1376). نظام حقوق زن در اسلام. تهران: صدرا
- مکارم شیرازی، ناصر. (1374). تفسیر نمونه. (1363) تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه
- مرکز طرح و برنامه‌ریزی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (1384). اهداف، محورها، اولویت‌ها و سیاست‌های تولید، تامین و پخش. تهران: مبلغان
- موسوی خمینی، روح الله. (1361). صحیفه نو. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
19. واعظی، احمد. (1377). انسان از دیدگاه اسلام، تهران: سمت

// ب) مقاله‌ها

1. عباسی، محسن. (1392). سبک زندگی اسلامی؛ آسیب‌ها و راهکارها. فصلنامه تخصصی مطالعات جوان و رسانه. 9
2. علاسوند، فریبا. (1389). رسانه و بحران نقش‌های جنسیتی در خانواده بازتاب اندیشه، شماره اول. قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما
3. محبی، سیده فاطمه. (1380). ردپای سطحی‌نگری در رسانه‌ها، کتاب زنان، فصلنامه شورای فرهنگی - اجتماعی زنان. 11

// ج) پایگاه اینترنتی

1. آیت الله خامنه‌ای. بیانات. قابل دسترسی در پایگاه تنظیم و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای به نشانی:

2. بی‌نام (1388). زن، خانواده، رسانه. ماهنامه حوراء. ش 32.

1. 2. com. لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ. 3. فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ. 4. إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّانِمِينَ وَالصَّانِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا. 5. مَنْ عَمِلَ سِنَّةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ. 6. وسایل الشیعه، ج 20، ص 117، ح 11. بهترین شما مردی است که باز نش خوش رفتار باشد و من از همه شما درباره زانم خوش رفتارترم، همان، ج 20، ص 169، ح 3. 7. وَصَبَّأْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتُهُ امُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَتَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ (لقمان: 14) (8) 9. وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً (نساء: 4)